

1

DE NA-OORLOGSE WERELD

- Het is nodig om vast te stellen dat onze blik op deze periode van het interbellum tot 1945 gekleurd is geraakt door het naoorlogse bestaan. Grote namen uit die tijd zijn verdwenen uit de canon en andere denkers zien wij nu als leidende denkers van die tijd. Arendt, Benjamin, Weil en dergelijke, die dan nog niet zo beroemd zijn, worden nu juist gezien als de grote namen. Dat maakt het logischer dat ze gered werden. Maar zo zit het niet.
- Vele namen van het lijstje van 200 dat Fry meebracht waren al gevlucht of wilden niet mee. André Gide is een van de mensen die wel wordt uitgenodigd, maar hij heeft zich teruggetrokken en wil in Frankrijk blijven.
- Uiteindelijk redt hij 2000 mensen en helpt een verdere 1500 is de schatting. De werkelijkheid is veel weerbarstiger dan de mensen vanuit het veilige Amerika zich kunnen voorstellen. Fry werkt daardoor gaandeweg meer ondanks, dan dankzij, het reddingscomité dat hem op pad stuurde.

2

VARIAN FRY

- Fry is de eerste die in de New York Times van juli 1935 een artikel schrijft over het lot van Joden in Berlijn. 'Cassandra', zijn bijnaam, geeft al aan dat anderen zijn bezorgdheid niet deelden. (Zie ook het ongeloof van Fittko blz 235 op Volgende dia.)
- Bij zijn terugkeer in de VS liet zijn vrouw zich van hem scheiden en hield de FBI hem in de gaten. Hij kreeg uiteindelijk een baantje bij de reclameafdeling van Coca Cola.
- Hij werd depressief, niet in de laatste plaats omdat al zijn waarschuwingen over de Holocaust niet geloofd werden. Toch bleef hij het verzet en de reddingsacties steunen vanuit de VS. Het ERC ging in 1942 samen met het al eerder opgerichte IRA en werd het IRC. (zie bonusmateriaal)

ONVOORSTELBAAR

- 'In ons pension zit een groep Joodse jongens die rechtstreeks uit Berlijn komt. We wilden met ze praten en horen wat zich daar allemaal afspeelt. Ze waren opgewonden, en een beetje verward vertelden ze over een gerucht: ze hadden Joden in een trein gestopt, zogenaamd om ze naar Polen over te brengen, maar toen werd er gas in de wagons gepompt. Ik zei later tegen Hans: Heb je dat gehoord? Gruwelijk, hoe die nazi's de Joden angst aanjagen - die jongens lijken echt te geloven dat zoiets mogelijk is.' (Fittko blz 235)

VARIAN FRY EN HET GEBREK AAN ERKENNING

- Bij zijn terugkeer in de VS valt Fry tussen wal en schip: hij kan niet terug naar zijn vooroorlogse carrière en hij wordt niet gedragen door de groep mensen die hij heeft gered. Zijn poging om hun litho's te verkopen op een veiling in 1963 mislukt totaal: van alle kunstenaars die gered zijn krijgt hij 1 litho. Toch wordt er nu een doos Litho's genoemd(zie website bonusmateriaal)
- Erkenning krijgen is, zeker door de onduidelijkheid van na de oorlog, ook een kwestie van PR. Sartre en de Beauvoir lijken lang in het verzet te hebben gezeten, maar deden zelf eigenlijk niets. De mensen die actief waren hadden daarbij vaak de wetten van hun land, ambassade en dergelijke overtreden. Gevluchte verzetsmensen die niet Joods waren kwamen zelf in interneringskampen samen met nazi's. Vergelijk dat met nu met de man die werkelijk aan de bel trok over de misstanden bij de WK in Qatar. Hij is nu zelf in gevaar. Zijn paspoort is ingetrokken en hij zit vast (zie [klokkenluider](#))
- Nog recent komen meer objectieve details boven over deze periode , maar de vraag is wat doet het nog met de publieke opinie? (Soldaat van Oranje en Prins Bernhard) Gezien de onderlinge tegenstrijdigheden en het uit het hoofd moeten weergeven wat in die complexe periode van de oorlog gebeurd is zal veel onduidelijk blijven.

VERVOLG

- Een andere factor was dat de mensen die gered werden nog behoorden tot de oude wereld. Ze behoorden voor een groot deel tot de elite van Europa. Dat blijkt ook uit het feit dat velen dachten dat hun naam genoeg was om hen een uitzonderingspositie te geven. Tot hun ellende was dat niet het geval.
- Amerikanen waren niet zo hoog in aanzien. Ambtenaren, ook die van het reddingscomité, waren toch vooral een soort van personeel. Fry kwam, zoals meer mensen die zich hadden ingezet tijdens de oorlog, klem te zitten tussen enerzijds de gevestigde orde van het thuisland, de VS, die zich niets kon voorstellen van wat er in Europa had plaatsgevonden en anderzijds de mensen die gered waren en het of wilden vergeten of hem zagen als facilitair. Misschien het best vergelijkbaar met de huidige positie van het personeel in Afghanistan dat voor de VN werkte.

WAT GEBEURDE ER MET DEZE ERVARINGEN NA DE OORLOG?

- De mensen die moesten vluchten waren voor het merendeel bezig hun bestaan weer op te bouwen. Arendt, Horkheimer en Adorno gingen wel door met het onderzoeken van manier waarop het cultuur dragende land Duitsland nu het brandpunt werd van het fascisme. Maar dat werk deed het minder goed dan daaraan gelieerd werk zoals de ééndimensionale mens van Marcuse of Sartres angst voor de vrijheid. De naoorlogse filosofie had én het linkse politieke verzet ontdekt én het dragend subject.
- Interessant genoeg verloor de naoorlogse generatie het probleem van het nihilisme uit het oog en de zwaarte van de verantwoordelijkheid van vrijheid verschoof naar het willen bereiken van vrijheid. De wereld was non-ideologisch en maakbaar, zo werd gedacht. In 1989 schrijft Fukuyama *Het eind van de geschiedenis*.
- Het boek *Voorbij het Dikke Ik* van Kunneman in 2005 geeft het einde van dit groeiend optimisme aan. Twintig jaar later zijn de boeken over totalitarisme, uitsluiting, verantwoordelijkheid en menselijke drijfveren om zichzelf op te offeren voor anderen of een hoger doel volop in herdruk. Arendt, Orwell, Benjamin, Weil en Hillesum en Adorno zijn helaas weer actueel.

FEITEN EN ERVARINGEN

- Zuivere indelingen die de realiteit ordenen werden als het hoogste goed gezien omdat dan op een dag de mensheid alles wist en daarmee kon ze de aarde onderwerpen aan haar macht.
- Het tegendeel bleek waar: ordenen bleek onjuist en onrechtvaardig en een totale tegenstelling met de existentiële ervaringen. Die door Jaspers aangeduide 'grenservaringen' spelen nu opnieuw een rol voor velen die daaraan ontsnapt dachten te zijn door de sociale mobiliteit, wetenschap en het einde van de geschiedenis.

EEN GROVE TWEEDELING WORDT ZICHTBAAR

- De landen die niet zelf tijdens de oorlog bezet waren leggen zich vooral toe op betere en objectievere denkgereedschappen. Pragmatisme, logica en logisch positivisme zijn hoofdstromingen in de VS en Engeland.
- De landen waar de chaos van de oorlogen werkelijk ervaren is leggen zich toe op grenservaringen: de niet in de logica uit te drukken zaken. Gevoelens emoties, taal, macht, verantwoordelijkheid en schuld, worden in de vorm van taalfilosofie en existentialisme hoofdbestanddeel van de filosofie. Kritiek wordt belangrijker dan eenduidigheid.

NIEUWE GROEPEN IN ZICHT

De oorlog heeft ook bewerkstelligd dat groepen die eerder nauwelijks of niet deelnemen aan de filosofie in beeld kwamen.

Misschien omdat de voormalige elite zelf ervaren had dat hun mensenrechten en hun stem hen ontnomen konden worden. Zuid Afrika, Vietnam en Iran werden onderwerpen waar filosofen zich over uitspraken in termen van bevrijding en gelijkheid.

Vrouwen en zwarten kwamen aan het woord en de na de oorlog afgedwongen dekolonisatie veranderde langzaam maar zeker de culturele positie van Europa en de VS.